

JACÍ JSOU VAŠI STUDENTI?

JAK PRACOVAT SE STUDENTY DLE JEJICH TYPU OSOBNOSTI

Autor: Institut kariérového poradenství z.ú.
Autorská práva vyhrazena

Tato příručka vám bude užitečná v momentě, kdy obdržíte informace o tom, jaké typy osobností se ve třídě, se kterou pracujete, vyskytují. Potom, co studenti vyplní dotazník Typologie osobnosti, obdrží své detailní výsledky a škole jsou poskytnuta data o procentuálním zastoupení jednotlivých osobnostních typů v dané třídě.

Preference pro jeden nebo druhý způsob osvojování si informací a studijního stylu můžou být slabé (51 až 65 %) střední (66 až 80 %) nebo silné (80 až 100 %). Málokdy bývá například 100% extraverti nebo introverti. Většina z nás má od každého něco, avšak jedna těchto dichotomií často převládá. Ideálním stavem pro učení je, když má student jednotlivé dvojice vybalancované, avšak ani výrazná převaha jednoho z nich neznamená, že je něco špatně, ale vybízí nás k tomu být si jich jako učitel vědom a nabídnout studentům takový učební prostředí, které jim umožní vyniknout a uplatnit přednosti svého typu.

Vědět, jaké osobnostní typy se v dané třídě vyskytují, Vám pomůže:

- pochopit, jaké různé přístupy mají studenti k učení na základě jejich osobnostního typu
- přizpůsobit svojí výuku tak, aby se studenti učili efektivněji a lépe si osvojili poznatky
- vytvořit příjemnější atmosféru ve třídě, která bude prospěšná jak studentům, tak učitelům

Co se dozvíte?

- Jakým způsobem si studenti daných typů nejlépe osvojují znalosti
- Jaký studijní styl studentům dle jednotlivých typů vyhovuje
- Jakou pedagogickou metodu využít při práci s jednotlivými typy

EXTROVERZE

Exraverti si nejraději osvojují poznatky tak, že dávají přednost: • verbálním projevům a možnosti si věci sami vyzkoušet • nechat pozornost proudit směrem k události vnějšího světa • možnosti mluvit, aby si lidé mohli zformovat a ujasnit myšlenky • učit se společně s ostatními, interaktivně

Extraverzi nejvíce vyhovuje styl, který dává možnost: • nejdříve jednat, zkusit věci a pak o nich přemýšlet • položit se do nové látky • inicionání interakce, které jsou potřeba pro soustředění
a uvažování • mít jasný vnější, externí důvod a cíl, který přesahuje učení samo o sobě • učit se věcem, které budou moci někomu předvést

Extravertům nejvíce svědčí výuka, která podporuje: • myšlení nahlas - diskuze s učitelem, s kolegou ve skupinách, hraní rolí, akce, prezentace • činnosti, které mají nějaký dopad vně studenta, takže si mohou věci vyjasnit a pak je zvnitřnit • úlohy, při nichž vidí, jak si vedou ostatní a co se považuje za důležité

Extraverze není synonymem otevřenosti - je naprosto možné najít ostýchavé a plaché extraverty. To, zda jsem introvert nebo extravert říká, odkud beru energii (neboli "dobíjím baterky"), ale také kam ji zase vracím.

INTROVERZE

Introverti si nejraději osvojují poznatky tak, že dávají přednost: • tiché rozvaze v klidu • možnosti dotáhnout myšlenky do konce předtím, než budou zveřejněny • nechat pozornost plynout směrem dovnitř • být zabráni sami do sebe, než věci stráví, obírat se dojmy, myšlenkami, úvahami učit se sami, individuálně

Introverzi nejvíce vyhovuje styl, který dává možnost: • nejdříve si věci promyslet a pak (možná i) jednat • zkoušet, zda existuje způsob, jak nové poznatky začlenit do vnitřního dialogu, který v nich neustále probíhá • pracovat sami - občas si možná porovnat pokrok s někým, komu důvěřují • studovat především čtením • naslouchat jiným, jak hovoří o daném předmětu, a potom látku v klidu vstřebat • předvádět se jenom, když budou sami chtít

Introvertům nejvíce svědčí výuka, která podporuje: • práci vlastními myšlenkami - naslouchat, pozorovat, pracovat v laboratoři, číst a psát • zpracovávat nové poznatky svým vlastním tempem • předkládat výsledky způsobem, který respektuje jejich soukromí • mít dostatek času na "učesání" vlastní práce před tím, než s ní "půjdou na trh" • mít čas na rozmyšlenou, než odpovědí na otázku • spojení učení s jejich osobním tíhnutím

Introvert neznamená, že je asociální. Může mít silnout potřebu prátel a sociálních vazeb. Má jich ale méně, než extrovert a jde více do hloubky.

INTUICE

Intuitivní lidé mají stále na paměti celkový obraz úlohy a konečnou fázi řešení ve všech fázích práce. Detaily považují za nudné, občas tedy chybují ve faktech. Dokáží pochopit a osvojit si obecný postup k řešení úlohy a spíše se spletou v numerických počtech.

Lidé s preferencí intuitivního vnímání si nejraději osvojují poznatky tak, že dávají přednost: • nechat se oslovit inspirací • rychle rozpoznat vztahy a skryté významy • možnosti číst mezi řádky • spoléhat se spíše na schopnost porozumět a do hloubky pochopit, než pozorovat a všímat si • dát průchod spíše své výřečnosti než memorování faktů a dat • soustředit se spíše na obecnější koncepty než na bezprostřední praktičnost a podrobnosti

Intuitivnímu vnímání nejvíce vy hovuje styl, který dává možnost: • nechat se inspirovat • skočit přímo do středu problematiky a věnovat se slibným a spletitým otázkám • sami hledat své vlastní cesty novou látkou, zkoušet nové přístupy a střídat je • věnovat se detailům, až když mají jasno o celku • rozvíjet nové dovednosti spíše než uplatňovat již naučené • hodně číst

Intuitivové mají mnohem raději začátky a novinky než zakončení a to, co již znají. Mohou-li mít úkoly plné nových vzrušujících možností a novot, je mnohem pravděpodobnější, že je dovedou až ke zdárnému konci. Od střední školy výše stále více milují složité a komplexní úlohy a inspirativní přednášky. Pokud si osvojí nějakou dovednost a znalost, může je za čas začít nudit, zaměřit se jinam a nikdy tak nedosáhnout skutečné dokonalosti. Nebaví je učitelé, kteří látku dlouze „přežvykují“.

Lidem s preferencí vnímat intuicí nejvíce svědčí výuka, která podporuje: • uplatnit vlastní iniciativu, individuálně nebo ve skupině • volnost s možností volby, jak zpracují své úlohy • příležitosti objevovat vlastní řešení a cesty k nim • příležitosti být originální a vynalézaví • možnost učit se sami, opět bud' individuálně, nebo ve skupině • způsob komunikace mezi nimi a učitelem i mimo výuku

SMYSLOVÉ VNÍMÁNÍ

Lidé s preferencí smyslového vnímání si nejraději osvojuji poznatky tak, že dávají přednost: • pamatování si faktů • věnovat pozornost specifickým rysům • seznamovat se s novými věcmi krok za krokem • začít s konkrétním, a teprve pak - je-li to nutné — přecházet k abstraktnímu • možnost být pečliví a důkladní • směřovat k potvrzování závěrů „zdravého rozumu“ • zůstávat ve spojení s praktickým využitím získaných znalostí a s realitou okolního světa • vnímat především to, co přináší současná chvíle

Smyslovému vnímání nejvíce vyhovuje styl, který dává možnost: • postupnému odkrývání tajů nové látky • začít od toho, co je bližší a známější, a odtud postupovat k novému a neznámému • znenáhla postupovat od konkrétního k abstraktním pojmům a principům • přibližovat se abstraktnímu tak, že jej vypreparují z mnoha konkrétních a osobních zkušeností a zážitků

Protože se raději nejdříve věnují spolehlivým detailům v tom, co je, může jim unikat celkový význam, „velký obraz" a důsledky do budoucna. Studenti s preferencí S mívají za to, že dospělý svět má svá pravidla, znalosti a dovednosti, a jsou zklamány pedagogy, kteří předpokládají, že je objeví samy.

Lidem s preferencí vnímat smysly nejvíce svědčí výuka, která dává možnost si věci osahat, vidět je a slyšet, cítit nebo ochutnat. Mají rádi: • praktická cvičení, laboratorní práce apod. • názorné filmy a audiovizuální pořady • práci s hmotnými učebními pomůckami • zkušenost z “první ruky" • učitele, kteří jim předem jasně řeknou, co od nich budou vyžadovat • učitele, kteří látku důkladně projdou, a ne jen ,,letem světem" se dotknou hlavních bodů • úlohy, které od nich nežádají zabývat se možnostmi, které přímo neplynou z řádných údajů • dovednosti, které mohou použít již zítra

Smysloví studenti raději věci dělají, než o nich přemýšlejí. Vyhovuje jim spíše takové vzdělání, které je praktické a použitelné, a proto se raději ptají na otázku “jak a k čemu” spíše než“proč“.

Ve společnosti je více typů S (smyslových) - 70 %, ale v akademické sféře a vyšším vzdělání je zase více typů N (intuitivních). Proto se často stává, že jsou ve standardizovaných testech úspěšnější N, přitom to neznamená, že musí být inteligentnější, než S. Testy totiž často připravují lidé z vyššího sektoru vzdělání s typem N. Například testování s časovým omezením více vyhovuje lidem s typem N, protože se více dívají na celek a stačí jim přečíst si otázku jen jedou, tudíž vše stihnout v čase. Narozdíl od nich mají lidé s typem S větší smysl pro detail a mají tendenci přečíst si otázku vícekrát a hledat v ní doslovné porozumnění. V těchto případech jsou dle Čakrta (2004) ve výhodě lidé s typem N.

Učitelé na základní škole patří ze dvou třetin ke smyslovým typům, středoškolští jsou půl na půl a u vysokoškolských učitelů převažují ze 70 % intuitivní typy. (Kroeger, Thuesenová)

USUZOVÁNÍ

Lidé orientovaní na usuzování si nejsnáze osvojují poznatky, když: • je předem jasně dána struktura výukové situace • proces směřuje k uzavření, zkompletování uceleného tématu nebo části látky • jsou hodiny i domácí práce jasně a řádně organizovány

Lidem orientovaným na usuzování nejvíce vyhovuje styl, který se vyznačuje: • jasným pedagogickým záměrem a rozvrhem, energii pro studium čerpá z ustáleného a systematického postupu • vyjasněnými požadavky a očekáváními, vymezenou odpovědností studenta a učitele, předem danými kritérii hodnocení • důsledností a vyžadováním plnění studijních povinností

Lidem s preferencí usuzování nejvíce svědčí výuka: • s předem danou strukturou a metodikou a učitel, který se jí závazně drží • s minimem překvapení, předvídatelná a konzistentní, bez rozporů a nejasností • formalizovaná, postupující vpřed v uspořádaných a zřejmých krocích • lemovaná četnými milníky, ucelenými etapami s jasným završením a příležitostmi pro malé obřady, v nichž se zhodnotí pokrok a oslaví nejúspěšnější

VNÍMÁNÍ

Lidé orientovaní na vnímání si nejsnáze osvojují poznatky když: • se mohou novinkami nezávazně obírat a objevovat, co je na nich zajímavého, bez závazného plánu nebo struktury • se nemusí uzavírat před novými a překvapivými poznatky a zjištěními • se při výuce mohou pružně přizpůsobit právě nastalým situacím • výuka podněcuje k objevování nových a nečekaných věcí, je plná překvapení

Lidem orientovaným na vnímání nejvíce vyhovuje styl, který se vyznačuje: • spontánností, která vyvěrá z přirozené zvídavosti • možností zvýšit úsilí z náhlého popudu a následnou příležitostí zvolnit • jít vpřed stálým objevováním něčeho nového • možnostmi řešit úlohy netradičně tak, aby se v nich zažehla jiskra nového zájmu

Lidem s preferencí vnímání nejvíce svědčí výuka: • autonomie, možnost jít za poznáním co nejvíce vlastní cestou, učitel jako rádce a kouč • nabízející paletu možností pro výběr úkolů a úloh, jakož i systém, v němž se studenti mohou dohodnout s pedagogem na některých činnostech • poskytuje smysluplné úlohy které jsou také zábavné

Ve školství převažují mezi pedagogy typy usuzující (J), kteří ve většině případů nemají mnoho pochopení pro spontánní, jak by asi řekli, ledabylý a nepořádný styl P. Protože J mívají sklon "vědět," lépe, co je pro druhé dobré, stává se, že škola jde v mnoha směrech proti přirozeným sklonům dětí P. Například někteří pedagogové mají názor na to, jak má vypadat správně vedený sešit, či jak vypadá "správně" uklizená lavice a špatně snášejí odchylky od svého zavedeného a osvědčeného modelu. Není pochyb, že dochvilnost a spolehlivost, pořádek a systematišnost jsou velmi užitečné vlastnosti. Potíž je v tom, že škola jako by uznávala jenom je a nedávala dost prostoru pro rozvoj předností vnímání, jako jsou schopnosti přizpůsobit se, improvizovat, přijímat věci tak, jak jsou bez předem připravených názorů,... Nelze dokázat, že by děti J a později i dospělí byly nějak systematicky úspěšnější, než P. Někdy se stane, že usuzující dítě se dívá na úspěch vnímajícího s trochou závisti: "Věrka se na to navrčela o přestávce před hodinou a dostala jedničku, zatímco já nad tím seděl doma včera celé dpoledne a dostal jsem dvojku." (Čakrt, 2004)

MYŠLENÍ

Lidé s preferencí myšlení si nejraději osvojují poznatky tak, že dávají přednost: • neosobním analýzám, aby dospěli k objektivní pravdě • mít svůj myšlenkový svět uspořádán podle logických zásad • rozebírat zážitky a zkušenosti tak, aby se z nich daly vyvodit logické příčiny • při rozhodování moci být oproštěni od emocionálních zřetelů • moci přirozeně kritizovat, aby tak dospěli k úplnému vyjasnění a vytříbění poznatků

Lidem s preferencí myšlení nejvíce vyhovuje styl, který dává možnost: • mít ke studiu objektivní materiál • odložit emoce stranou a soustředit se na věcné aspekty • pomocí logické analýzy vypreparovat z počátečního chaosu a zmatku logický řád • získat pocit ovládnutí a zvládnutí studované látky

Lidem s preferencí myšlení nejlépe vyhovují učitelé, kteří • mají látku logicky uspořádanou • hodnotí spravedlivě a objektivně, třeba i přísně, podle objektivních měřítek a skutečného výkonu

CÍTĚNÍ

Lidé s preferencí cítění si nejraději osvojují poznatky tak, že dávají přednost: • možnosti zaujímat etická stanoviska a vynášet morální úsudky o lidských motivech a osobních hodnotách • mít příležitost brát v potaz lidské vztahy • moci brát věci, které jsou pro ně důležité, osobně • možnostem věnovat se v procesu učení i svým emocionálním stavům • moci přirozeně oceňovat příspěvky a úspěchy druhých

Lidem s preferencí cítění nejvíce vyhovuje styl, který dává možnost • osvojovat si poznatky prostřednictvím vztahů spíše než neosobních, individuálních činností • pomáhat ostatním se zlepšovat a totéž očekávat od druhých směrem k nim • mít volbu učit se tomu, co je jim blízké a je pro ně důležité a významné

Lidem s preferencí cítění nejlépe vyhovují učitelé, kteří • dbají na dobré vztahy se studenty • vybírají úlohy, které mohou lidem pomoci • hodnotí s vřelým osobním zájmem, především chválí za dosažený pokrok a teprve pak radí, co zlepšit

Čakrt (2004) píše, že v našem civilizačním okruhu jsou trochu ve výhodě lidé s citovou preferencí. Školství u nás totiž posiluje a rozvíjí spíše myšlení a tak ti, kteří mají převahu cítění, získají určitý cvik a zkušenost s opačným typem. Typy T (myšlení) jsou školou utvrzováni ve svém přístupu a nemají odpovídající možnost poznat typ F (cítění), a proto tato schopnost u nich často zůstává méně rozvinutá.

Zdroje

1. ČAKRT, Michal. Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch. Praha: Management Press, 2010. ISBN 978-80-7261-220-8.
2. ČAKRT, Michal. Typologie osobnosti: přátelé, milenci, manželé, dospělí a děti. Praha: Management Press, 2004. ISBN 80-7261-112-7.
3. Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual. Psychological Assessment Resources.
4. Depue, R. A., & Collins, P. F. (1999). Neurobiology of the structure of personality: Dopamine, facilitation of incentive motivation, and extraversion. Behavioral and Brain Sciences, 22(3), 491–517.
5. Dunning, D. (2008). Introduction to Type and Learning. CPP Incorporated
6. Eysenck, H. J., & Eysenck, S. B. G. (1985). Personality and individual differences: A natural science approach. Plenum Press.
7. KROEGER, Otto a THUESEN, Janet M. Typologie: 16 typů osobnosti, které ovlivňují život, lásku a úspěch v práci. V Praze: Triton, 2004. ISBN 80-7254-577-9.
8. McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. American Psychologist, 52(5), 509-516.